

formu interakce s církevní organizací a s náboženstvím jako způsobem přijímání světa zkoumá následně v jejím farním kontextu, ve vazbě na lokální kultury svatých a různá regionálně omezená náboženská hnutí a také prostřednictvím jejich méně častých projevů (poutnictví, kruciáty).

Množství pramenů stejně jako stav jejich zpracování oběma autorkám místy dovolil přistoupit k přesvědčivým zobecněním, případně ke komparaci a ke sledování dlouhodobějších trendů v různých regionech. Nedá se sice říci, že by obě knihy vždy přinášely podrobné analýzy a zcela nečekaná dílčí řešení, ale to snad ani od textů syntetického charakteru není možno čekat. S čím však můžeme počítat a co vrchovatě naplňují, je seznámení s aktuálním stavem výzkumu, k němuž obě autorky v předchozích letech samy přispěly, čtivou a přehlednou formou, problémově a s bohatou literaturou a čtenými novými vhledy.

DAVID KALHOUS

Dominik BUDSKÝ, *Mikuláš Puchník. Život a právnícké dílo*, Karolinum, Praha 2016

206 s., ISBN 978-80-246-3179-0

Kanonickoprávní tematika nepatří v české historiografii k frekventovaným předmětům výzkumu. A totéž platí pro ediční podniky zaměřené na středověké kanonickoprávní prameny normativní či praktické povahy. O to více lze kvitovat vydání knihy Dominika Budského, jejímž tematickým svorníkem je život a zejména právnícké dílo poměrně málo známého klerika-intelektuála a zároveň literárně zdatného právníka Mikuláš Puchníka, který působil v Praze v poslední čtvrtině 14. století a na sklonku života dosáhl hodnosti zvoleného pražského arcibiskupa, byť jen na velmi krátký čas.

Budského cílem bylo především připravit kritickou edici Puchníkovy latinského právníckého pojednání známého pod názvem *Processus iudiciarius secundum stilum Pragensem*. Jedná se o praktickou a s velkou pravděpodobností také didaktickou příručku procesněprávních úkonů a juristicky-terminologických uzací platných před církevními soudy, respektive před soudem oficiála pražského arcibiskupa. Monografii tvoří šest obsahově provázaných částí, které postupují od biografie Mikuláše Puchníka přes specifické rozboru jeho díla až ke kritické edici. Úvodem

autor připomíná, že není školením právní historik a tudíž zdůrazňuje, že výsledkem jeho studia nejsou právně teoretické závěry. S editovaným textem pracuje především jako s pramenem historiografickým.

V první části knihy představuje Budský na necelých dvaceti stranách Puchníkův život, a to ve třech souběžných výkladových rovinách: 1) univerzitní činnost, 2) činnost v úřadu oficiála a posléze generálního vikáře pražského arcibiskupa až k volbě pražským arcibiskupem, 3) aktivity v oblasti získávání beneficií. Autor ve výkladu neopomíná některé provázanosti Puchníkova života s velkou politikou. Závěrem vysvětluje a částečně také relativizuje dobový i historizující negativní obraz, který se kolem generálního vikáře pražského arcibiskupa vytvořil kvůli jeho neúnavné snaze po zisku kvalitních, zejména kanovníckých beneficií. Budský uzavírá biografický výklad konstatováním, že osobnost Mikuláše Puchníka, jakkoliv důležitá ve své době, vystupuje do popředí především v souvislosti s autorstvím traktátu *Processus iudiciarius*. Životopisný výklad autor doplnil v přílohách o tabulky mapující Puchníkovy finanční aktivity a také o tematicky i chronologicky strukturovaný biogram rekapitulující všechny pramenné zmínky o jeho osobě a činnosti.

Následující kapitola je věnována genezi díla *Processus iudiciarius*. Jejím velmi cenným příspěvkem je – vedle sledování důvodů a doby vzniku – obsahová synopse v češtině, která činí Puchníkův traktát obsahově i terminologicky stravitelný i pro historika neškoleného v specifických latinských juristických obratech a frázích. Synopse zahrnuje 26 latinských rubrik či kapitol s českým překladem, které odpovídají jednotlivým fázím procesního řízení a formálním způsobům jejich provádění ve věcné i chronologické návaznosti. Nemalou pozornost věnuje Dominik Budský v rámci této kapitoly také právním obyčejům (*secundum stylum Pragensem*) obsaženým v Puchníkově traktátu a jejich srovnání s dochovanými prameny vzniklými z činnosti pražského oficialátu.

Snaha zasadit *Processus iudiciarius* do širších žánrových souvislostí provází text další kapitoly. Autor v nich opatrně konstatuje, že Puchníkovy příručky, která patří mezi tehdy obvyklý právní žánr *ordines iudicarii* (soudní řády), vykazují na základě srovnání s jinými vybranými procesněprávními pojednáními alespoň v oblasti stylu a přístupu znaky originality. Ta se projevuje zejména ve výkladu a vysvětlování procesních stadií na základě konkrétního procesu. Konec této části práce patří diplomatickému rozboru. Autor sleduje a srovnává výskyt juristických obrátů

ve 23 originálech či opisech listin vydaných Mikulášem Puchníkem v soudních záležitostech s obraty v *Processus iudiciarius*. Nakonec stanovil 12 obvyklých stereotypních juristických formulí, což dle autora svědčí o tom, že příručka vznikla v době, kdy již byly stylistické formy písemnosti pražského oficialátu de facto stabilizované.

V poslední analytické kapitole se Budský věnuje nejprve kodikologicko-paleografickým popisům a rozborům rukopisů Puchníkovy příručky a následně jejich obsahovým komparacím. Kódexů obsahujících *Processus iudiciarius* se dochovalo čtrnáct z patnácti známých, alespoň podle současného stavu bádání, přičemž v České republice je uchovávan pouze jeden rukopis z Olomouce (Olomouc 309). Pro přehled doplňuje základní rozbor tabulkou s chronologickou řadou rukopisů; nejstarší (Mnichov 677) je datován rokem 1390, nejmladší (Gdaňsk Mar F 294) po roce 1467. Závěrem stručné, ale hutné obsahové analýzy všech patnácti rukopisů přistoupil autor k stanovení filiačních vzezření Puchníkovy díla.

Edici předchází obilgátní popis ediční techniky a poznámkového aparátu. Text je transkribován podle pravidel zavedených Bohumilem Rybou a pro formu textovokritických poznámek, číslování průběžně, si autor-editor vzal za vzor edici díla Vojtěcha Raňkova z Ježova zpracovanou Jaroslavem Kadlecem v roce 1971. Obsahové poznámky jsou označovány písmeny v abecedním pořadí a umístěny za textem edice. Text edice je založen na tzv. starší vrstvě rukopisů, datovaných převážně ještě do konce 14. století, základním textem pro jeho zpracování se stal nejstarší rukopis z roku 1390 označovaný jako Mnichov 677. Jelikož tento rukopis neobsahuje celé znění traktátu, byl pro jeho závěrečnou část využit vatislavský rukopis s označením Vratislav B II O 1, datovaný do doby krátce po roce 1419. Celkově tvoří základ edice texty pouze čtyř rukopisů, což autor zdůvodňuje časovými a technickými limity komparace textových variant jednotlivých rukopisů.

Knižně vydaná disertace Dominika Budského představuje cenný příspěvek k poznání procesně soudní praxe oficiála pražského arcibiskupa na přelomu 14. a 15. věku. Vzorá edice procesněprávního traktátu *Processus iudiciarius secundum stilum Pragensem* Mikuláše Puchníka pak vybízí k dalšímu zpracování nejen právní medievisty, ale i badatele zabývající se předhusitskou církevní správou.

PAVEL HRUBOŇ

Ctirad Václav POSPÍŠIL, *Husovská dilemata*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2015 (= Studium 9)

319 s., ISBN 978-80-7195-816-1

V záplavě populárních jubilejních husovských publikací si pozornost bezpochyby zaslouží – a to v pozitivním i v negativním smyslu – bilanční monografie římskokatolického specialisty na systematickou teologii Ctirada V. Pospíšila. Autor je předním znalcem františkánských duchovních tradic, obzvláště sv. Bonaventury († 1274) a nepochybně disponuje rozsáhlými znalostmi z dějin středověké teologie i filosofie potřebnými pro adekvátní pochopení záhybů myšlení betlémského kazatele, jeho duchovních předchůdců či současníků. Publikoval taktéž několik důležitých monografických příspěvků z dogmatické teologie a podílel se na vydání celé řady dalších prací mapujících vývoj katolické teologie ve 20. století až po současnost.

Moderní bádání o Husovi v rámci české katolické teologie ovlivnil výrazným způsobem v druhé polovině 19. století Antonín Lenz, který se pokusil zrekonstruovat Husovo autentické učení a srovnal jej s měřítky katolické doktríny, konkrétně s články tridentského a prvního vatikánského koncilu, a dále s dílem Tomáše Akvinského. Z takto nastavených parametrů vyšla značná část teologických názorů Jana Husa logicky jako kacírských a jeho myšlenková soustava jako matně nesystematické torzo. Lenžův metodologický přístup vychází z dobového novotomistického paradigmatu, jež kodifikoval papež Lev XIII. encyklikou *Aeterni Patris* v roce 1879, když stanovil teologicko-filosofické dílo Tomáše Akvinského za oficiální doktrínu katolické církve. Dějiny působení tohoto interpretačního rastru a subtilní variace Lenžových závěrů nacházíme v dílech valné většiny českých katolických teologů 20. století. Kromě autora velké monografie k pětistému husovskému výročí Jana E. Sedláka a Augustina A. Neumanna je možné zmínit Bohumila Spáčila, Silvestra Maria Braitheho, Bohumila Zlámalu, Jaroslava Kadlece, Josefa Kubalíka a Stanislava Sousedíka.

Pospíšil je prvním z českých moderních katolických teologů, který se odklání od novotomistického paradigmatu a pokouší se z pozic křesťanské existencionální hermeneutiky – opřen z valné většiny o výsledky výzkumu Paula De Vooghta – aktualizovat pohled na teologické dědictví české reformace pro katolicismus 21. století. Zvolené metodologické prostředky, především pak deklarovaný multidimenzionální